

Ärende: VN/25975/2021

Begäran om utlåtande om utkastet till regeringens proposition med förslag till lag om patientombudspersoner och socialombudspersoner

Lausunnonantajan lausunto

- 1. Kan man genom utkastet till lag bättre än för närvarande främja tillgodoseendet av patientens samt socialvårdens och småbarnspedagogikens klienters rättigheter och rättsskydd?**

Ja, lagen ger bättre förutsättningar till skydd i och med att ombuden får en mera självständig och obunden roll. Däremot förhåller sig SAMS skeptisk till att social- och patientombudspersoner med sina begränsade resurser också skulle ha kunskap och förutsättningar att bevaka småbarnspedagogiken. Det området kräver annorlunda färdigheter och är placerat utanför välfärdsområdena. SAMS förhåller sig positivt till att småbarnspedagogiken är beaktad, men anser att småbarnspedagogiken borde ha en skild ombudsperson.

- 2. Är det en lämplig lösning att patientombudspersoners och socialombudspersoners verksamhet i fortsättningen i huvudsak ordnas så att den ordnas av välfärdsområdena, Helsingfors stad och HUS-sammanslutningen? (2 och 3 §)**

SAMS har tidigare förespråkat att ombuden kunde vara helt självständiga genom att placeras till exempel under social- och hälsovårdsministeriet eller justitieministeriet. Den övervakade enheten ska inte svara för anställningsförhållandet, eftersom det här har en negativ inverkan på deras trovärdighet.

Det är viktigt att ombudspersonerna kan fokusera på heltid på sin roll som patient- eller socialombudsperson. Inom SAMS rådgivning har det visat sig att social- eller patientombudsmännen inte har haft tid att betjäna klienterna eller de har varit ovilliga att ta en mera tillmötesgående roll. Även frågan om ombudspersonernas opartiskhet har väckt misstankar hos många.

Förslaget om att i huvudsak ordna verksamheten av större områden är ett steg i rätt riktning, eftersom det ger bättre förutsättningar att garantera en mera obunden roll inom välfärdsområdena/Helsingfors stad/HUS-sammanslutningen.

3. Är det en lämplig lösning att patientombudspersoners verksamhet i fortsättningen ordnas separat i samband med

- a. statliga psykiatriska sjukhus
- b. försvarsmaktens hälso- och sjukvård
- c. hälso- och sjukvården för fångar
- d. arbetshälsoinstitutet (4 §)

Jo.

4. Är bestämmelserna om ett tillräckligt antal patientombudspersoner och socialombudspersoner och om utnämning av ansvariga personer ändamålsenliga? (2 § 4 mom., 4 § 4 mom.)

Ja, men det är viktigt att tillräckliga språkkunskaper finns både hos patientombudspersoner, socialombudspersoner och hos möjliga småbarnspedagogikombud. SAMS anser att de handledande cheferna bör ha tillräckliga kunskaper i svenska. Det här är nödvändigt delvis för att trygga likabehandling av bägge nationalspråken men även för att motarbeta svenspråkig kompetensflykt (fi. aivovuoto) från Finland. Man ska kunna erbjuda avanceringmöjligheter även på svenska i Finland.

5. Tryggar förslaget i tillräcklig utsträckning patientombudspersonernas och socialombudspersonernas oberoende och opartiskhet? (2 § 3 mom., 4 § 3 mom., 5 §)

Vår uppfattning är att förslaget i tillräcklig utsträckning stöder en oberoende ställning för ombuden. Frågan om oberoende och opartiskhet bör regelbundet följas upp och utvärderas för att korrigera eventuella gjutfel i systemet.

6. Är bestämmelsen om behörigheten för patientombudspersonen, socialombudspersonen och den ansvariga personen ändamålsenlig? (6 §)

Bestämmelsen är ändamålsenlig, men även ansvariga cheferna borde ha specialkompetens inom sina respektive områden (småbarnspedagogik, sociala området, hälsovården). I regel är det bättre att varje område har sin egen chef.

7. Har klienternas språkliga rättigheter beaktats på behörigt sätt i propositionen? (7 §)

Språkliga rättigheterna har beaktats på ett tillfredställande sätt med informativa lagreferenser till språklagen och annan språklagstiftning. SAMS vill uppmärksamma att personer som är i kontakt med patient- och socialombudsmän ofta är i en sårbar situation. Ofta handlar det om mycket grundrättighetsensitiva frågor, där behovet av förståeligt språk och lämpliga kommunikationsformer accentueras. Det här är en fråga som borde utvärderas regelbundet och systematiskt.

Då rapportering görs om hur språkliga rättigheter förverkligats, bör metodologiska frågor uppmärksammas. Enbart enkäter kan lätt ge missvisande eller rent av felaktiga resultat. Många finlandssvenskar är förbryllade över frågorna i HUSens enkät om hur servicen på eget språk har förverkligats, speciellt om de har använt endast finska (i bristen på svenskspråkig personal) genom hela vården. Enkäter bör kompletteras med andra lämpliga källor, exempelvis med information från erfarenhetsexperter och andra som har testat vårdkedjan.

8. Har patientombudspersonens, socialombudspersonens och den ansvariga personens uppgifter definierats på ett ändamålsenligt sätt? (8 §)

Uppgifterna borde kompletteras på sådant sätt, att patient- och socialombudspersonerna skulle ha en lagstadgad skyldighet att bistå med klagomål om vård samt i anmälan om patientskada. Nu omfattar punkt 2 i 8 § (både gällande patient- och socialombudspersonen) endast en referens till att bistå i fråga om anmärkningar.

Vidare, eftersom § 11 (Efterskänkande och nedsättning av avgift) i lagen om klientavgifter inom social och hälsovården är ofta underanvänd och svårtillämpad vore det viktigt att patient- och socialombudspersoner även kan bistå i dessa ärenden. Det här borde finnas tydligt inskrivet i lagen.

9. Är bestämmelserna om registerföring och behandling av personuppgifter ändamålsenliga? (9–12 §)

SAMS tar inte ställning till förslaget, men påpekar att även personer som inte kan använda digitala lösningar, bör ges möjligheter att kontrollera sina personuppgifter.

10. Är patientombudsperson och socialombudsperson lämpliga nya benämningar i stället för nuvarande patientombudsman och socialombudsman?

Förslagen är okej, men uppmärksamhet borde fästas vid lättläst material om dessa ombud.

11. Fritt formulerade kommentarer.

Till anmärkningsförfarandet (muistutus), borde ingå standardiserade ersättningar för möda och skada (Jmf. Storbritannien). Det här skulle stärka klientens rättskydd och ställning inom vården.

Vartio Elias
SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf